

Методична розробка виховного заходу «Свято Калити» в рамках вивчення циклу «Українські традиційні народні свята».

Тема: «Свято Калити»

Мета: 1.Познайомити учнів з давнім звичаєм предків прикрашати світлицю рослинами, дати поняття «калина – символ України». Познайомити з українським традиційним святом Калита, його обрядами та веселощами.

2. Залучати дітей до вивчення традицій українського народу; виховувати любов до родини, до рідної землі, минувшини; виховувати повагу до віри предків.

3. Розвивати уяву, фантазію, творче мислення, вміння робити в колективі.

Оздоблення: гілки з калиною, український посуд, рушники, національні костюми для ведучих, для конкурсів; ковпак, палки – коники, крейда, повітряні кульки, мотузка, кошики, глина, гілки, намисто, підставки, папір, пластилін, скло, фломастери; методична література, магнітофон, баян, дзеркальна куля для імітації снігу; узвар, сушки, коржі, бублики, пампушки.

План.

1. Виставка робіт гуртківців.
2. Організаційна частина.
3. Перша частина виховного заходу: «Калина – символ України»
 - 3.1. Вступ. «Без калини нема України»
 - 3.2. Легенди та вірші про калину.
4. Друга частина виховного заходу: «Традиції українського народу»
 - 4.1. Калита – свято, пов'язане з проводами Старого сонця та народженням Нового.
 - 4.2. Конкурсна програма «Калита».
 - 4.6. Традиційна гра в Калитинського та Коцюбинського.
5. Підведення підсумків. Пригощання калитою з узваром.
6. Література.
7. Додатки.

Хід заняття.

1. Проведення виставки робіт гуртківців для учнів школи.
2. Організаційний момент.

3. Керівник гуртка:

- Добрий день, мої хлопчики та дівчатка, подивиться як у нас сьогодні красиво та затишно. Сьогодні ми з вами будемо святкувати день народження сонця, який в народі називають Калитою. І як на кожне свято люди прикрашають свої оселі квітами і плодами, символізуючи любов, щастя, життя. І ми, як ви вже здогадуєтесь, говорити будемо про символи та традиції нашої рідної землі.

- 1-а ведуча:

- З давніх-давен світлицю прикрашали калиною (цвітом і ягодами). Майже у всіх народів є улюблені рослини – символи. У канадців – клен, у росіян – берізка, а у нас – калина. Калина символ України. Є прислів'я: Без верби і калини нема України.

- Учениця:

- Україні

Звідки ти взялася,
Україна – ненько?
Може із землиці,
Що така рідненька?
Може із тополі,
Що в степу зростає?
Може з соловейка
Що на ній співає?
Може із калини,
Що у поле квітне?
А можливо з тебе,
Моя мамо рідна?

- 2-а ведуча:

- Калина – символ дівочої вроди, вірності, чистоти. Про червону калину народ склав прислів'я, загадки, казки, пісні:

«Посадиш біля хати калину – будеш мати долю щасливу»

«Любуйся калиною, коли цвіте, а дитиною, коли росте»

«Червона калина від ста хвороб лікує»

- 1-а ведуча:

- Коли починали будувати хату, калину садили біля застільного вікна. Казали, що це – символ любові, мудрості.

Посадить калину біля тину,

Щоби злагода цвіла.

Буде щедрою родина,

Буде честь їй і хвала.

- 2-а ведуча:

- У деяких сім'ях з калини робили сопілку. Було таке повір'я: якщо зробити таку сопілку, неодмінно в сім'ї народиться син.

-2-а ведуча:

-В народній поезії калина символізує кров, красу, молодість. Послухайте легенду про любов і вірність:

-Учень:

Легенда про любов і вірність.

Знаходячись в поході юні богатирі зберігали вірність своїм нареченим. Та поки вони були в далеких краях, зі сходу підійшли кочові орди і знівечили село. Молоді дівчата щоб не потрапити в полон, зайшли в храм і підпалили його. Жодна не вийшла звідти. Повернувшись додому, воїни розпитали у стражника священного дуба, де їхні наречені. Стражник відповів: «Нема ще такого мосту, щоб з'єднав той світ і цей, але якщо ви так вірно кохаєте своїх наречених, я покажу вам путь. Тільки вас на землі не буде, але пам'ять про вашу вірність і красу кохання залишиться людям на все життя».

Запалив старий багаття, і воїни зникли, а на тому місці виростили кущі калини. Поміж зеленого листя розквітли білі ніжні суцвіття, восені на гілках червоніли криваві ягоди – гіркі, проте напрочуд цілющі. Люблять люди цю дивну рослину. Вона є знаком вірності у коханні. Білі квіти – то мрії, червоні ягоди – то краплі кривавого поту героїв, тих страждань, що переніс український народ.

- 1-а ведуча:

- На нашій планеті росте понад 200 видів калини. На Україні найпоширеніші два: калина звичайна і калина цілолиста. Невибаглива до кліматичних та ґрунтових умов, росте вона скрізь. Тому на Україні багато населених пунктів із поетичною назвою Калинівка.

4. Традиції українського народу.

- Керівник гуртка:

- Наші предки завжди шанували традиції свого народу. Стежили за погодою, ретельно виконували обряди, справляли свята. А хто з вас знає яке свято відбудеться 13 грудня? Так це день Андрія Першозванного.

- В народі його ще називають Калитою.

Учень:

- Я пам'ятаю запах рідної домівки,
Як пахне свіжий хліб і пиріжки,
Букет із чебрецю і материнки,
Льняний обрус і білі рушники.
Цей світлий образ рідної оселі,
Турботливих батьків блаженні дні,
Де я малий, щасливий та веселий,

Такий близький і дорогий мені.

- Керівник гуртка:

- Домівка це те місце де людина відпочиває душею. А родина тоді міцна, коли має свої традиції. Таким традиційним домашнім святом для дорослих і малих в Україні є **Калита** (13 грудня)

Це веселе свято, пов'язане з проводами Старого Сонця і народженням Нового. В цей день молодь збирається на Калиту.

- 1-а ведуча:

- Для цього випікаються дві Калити: Одна – темна, це Старе Сонце. Друга – біла, приготована на меду, прикрашена трьома сваргами, що закручуються за напрямом руху Сонця, притрушена маком – це Нове Сонце.

- 2-а ведуча:

- Підтримати в цей день людей на Землі, Бог посилає пана Калитинського – веселуна, химороду – дотепника, котрий вимагає, щоб кожен присутній знав свій родовід до 7-го коліна.

Виходить **Калитинський** з крейдою, гачком на стрічці з Старим Сонцем.
Питає :

- Хто нам розповість про свій родовід до 7-го коліна? (Діти дома приготували на ватмані свої генеалогічні дерева і за бажанням розповідають всім про свою сім'ю.)

- Керівник гуртка:

- Починались перші гадання на судженого. Дівчата ворожили бажаючи дізнатися, чи вийдуть заміж, хлопці змагалися один з одним хто спритніший, сильніший, веселіший. В ніч під Андрія – це єдиний час, коли парубкам пробачали всякі бешкетування. Вони могли розібрати огорожу біля хати, зняти ворота, сховати воза та ін.

- 1-а ведуча:

- Ще у слов'ян це вважалося святом парубочої долі – парубки вибирають пару. В цей день молодих хлопців посвячують у дорослих парубків та приймають до парубочої громади. Починали проводитись вечорниці.

- **2-а ведуча:**

- Ретельно стежили за погодою – яка буде зима.

От і ми з вами засиділись на місці, пора вже розім'ятися та позмагатися.

Починаємо нашу конкурсну програму.

КОНКУРСНА ПРОГРАМА.

Ведучі обирають собі команди, всі діти діляться на 2 команди.

Обирається журі.

Журі об'являє бали після кожного конкурсу. Кожній команді після отримання балів видаються сушки у кошик по кількості балів. По завершенні конкурсної програми, сушки підсумовують, складають разом і п'ють з ними узвар.

Керівник гуртка:

- В нас є 2 команди і змагання ми починаємо з **розминки.**

- **Завдання 1. Розминка «Мозковий штурм»**

- Дідусь, який роздає подарунки?
- Що вийде, якщо заплести волосся?
- Небезпечна частина корови?
- користь від корови?
- Великий морський ссавець з фонтаном?
- Смугастий африканський коник?
- Де можливо побачити себе?
- Стіл школяра?
- Найбільш відоме сумчастий ссавець?
- Найбільш довгошиїй ссавець на землі?
- Маленький товариш Карлсона?
- Смачний герой російської казки?
- Ім'я богатиря з міста Муром?
- Титул найчесніший чоловіка у світі?
- Головний мешканець «Цвіточногогорода»?
- Північний їздовий собака для полювання?
- Самая любимая пора школярів та студентів?
- Чоловік, ловлячий зайців у автобусі?
- Причина загибелі «Титаніка»?
- Метальне знаряддя, що повертається до охотника?
- Мудрий товариш Мауглі?

- **Завдання 2.** Зараз ми представимо наші команди. Діти ви обираєте назву вашої команди і девіз. На цю справу вам дається 5 хвилин. (Для девізу можливо обрати пісеньку настрою під акомпанемент)

- Завдання 3. Конкурс «Намалюй емблему»

На дошці діти малюють по одному елементу емблеми, що символізує їх команду. Капітан описує, що намальовано і що це означає.

- Завдання 4. Колективна творча справа:Зараз подивимось хто ж з вас найталановитіший. Я розповідаю легенду про калину, а команди з підручного матеріалу та глини повинні зробити сюжетну композицію до цієї легенди. На виконання завдання 10 хвилин. Матеріал – гілки, проволока, намистинки, глина.

Легенда про калину.

Калина, то ім'я української дівчини. Йшла вона мимо городів, левад, луків. А ось і криниця. Задивилася Калинка на свою вроду, замилювалася. А з криниці голос – не дивись довго в воду, калиною станеш. Не послухалась дівиця, та й зачерпнула водиці і ... перетворилася в калину, прекрасне дерево.

Зашуміла листям, всіма своїми стеблами – суглобами потяглася до людей, до сонця, вітру, хмар: « Верніть мені дівочу вроду». Та ніхто слухати не хотів. Байдуже.

Минав час ось пролітав мимо журавель, задивився замилювався на красуню – калину, смутну та самотню. Накинув на неї червоне намисто, і стала вона ще кращою.

Та так і залишився з нею до цих пір. Напував її водою, оберігав від злих задумів.

А в народі говорять криниця, журавель і калина – символи краси, добра, вічності природи і кохання.

- Завдання 5. «Мозковий штурм». Це домашнє завдання, діти повинні були приготувати зимові прикмети.

- В цей день ретельно стежили за погодою. Виходили до річки і дивилися тиха вода – на рівну зиму, шумовита – на завірюхи.

Якщо до цього дня сніг не випав, зима буде тепла, а як з'явився – довга і холодна.

Існують повір'я:

•На Андрія треба кожуха – добродія .

•На Андрія робиться дівицям надія.

Андрію, Андрію, я тобі коноплі сію,пеленою волочу, бо я заміж хочу.

- Які прикмети зими ви знаєте?

- Завдання 6.

- Назвіть українські приказки.(за кожну приказку по 1 сушці)

- Завдання 7. «Рольова гра «Вареники»». На відтворення українських традицій.

- А зараз ми проведемо традиційні гадання – що нас очікує в найближчому майбутньому.

На Калиту дівчата готували вареники, потім виносили на двір і гадали. Чий вареник з'їсть собака, та у цьому році вийде заміж.

Команди за 3 хвилини ліплять вареники. Хто більше? Потім дівчата підписують по 1 варенику та кладуть на лавку. Вбігає Сірко (переодягнений учень). Він обнюхує вареники, але не чіпає, і просить кісточку (по попередній змові). Ведучий каже: «Не захотів Сірко їсти вареники наших дівчат, отож не вийдуть вони поки що заміж, а будуть навчатися у школі далі.»

Всі разом рахують вареники у команд і журі видає сушки за кількістю вареників.

- Завдання 8. Колективна творча справа «Пластилінова картина»

Космонавти стверджують, що наша планета схожа на блакитну кулю – такою бачать її в ілюмінатори своїх кораблів. А як же виглядають з космосу інші планети?

Завдання: Команда повинна на склі кольоровим пластиліном намалювати планету так, вийшла картина:

- Планета калинових островів
- Планета вареничних хмарок

- Завдання 9. Конкурс – «Калинове намисто»

Команди на швидкість повинні нанизати намисто

Намистини це повітряні кульки, нитка – мотузка.

- Завдання 8. Головний конкурс заходу.

- І саме цікавий та головний конкурс нашого вечора Калитинський – власною персоною! Прошу!... Внесіть Стару Калиту (входить учень-Калитинський в ковпаку з крейдою, дрючком та калачем на стрічці)

Кожен з команди по черзі бере дрючок (коцюб), надіває ковпак і їде на ньому і питається відкусити шмат. Руками торкатися коржа і сміятися заборонено. Якщо засміявся або не зміг укусити корж, то Калитинський обмазував його крейдою. Виграє команда, яка більше скуштувала калити. Залишки коржа тут же з'їдаються.

- Керівник гуртка:

- Ось ми і проводили Старе Сонце, але наше життя йде по нероздільному одвічному колу і на місце старого завжди приходиться нове. І тому народжується Нове Сонце і життя починається спочатку.

Ведучі заносять Білу Калиту, узвар з ягід, скатертину. Всі накривають святковий стіл, а тим часом журі підводить підсумок

- 1-а ведуча:

- Поки журі підводить підсумки нашого конкурсу запрошуємо всіх до столу з традиційною Новою Калитою з медом та трьома сваргами та узваром з ягід.

- **Учні хором** декламують, або поють:

- Народилось Нове Сонце, Нова Калита!

Дай нам, Боже, дай нам світла, щастя і тепла!

Наша Лада, Берегиня хай рятують Світ,

В серці нашім хай ясніє Калитоньки цвіт!

1. Підсумок проведеного заходу. Проводиться під час частування. Це може бути свіча, або «мікрофон»

Додатки до виховного заходу «Калини грона червоні».

Свято Калити, день Андрія Первозванного.

Домівка це те місце, де людина відпочиває душею. А родина тоді міцна, коли має свої традиції. Таким традиційним домашнім святом для дорослих і малих в Україні є Калита (13 грудня).

Це вельми веселе свято, пов'язане з проводами Старого Сонця і народженням Нового. Для цього випікаються дві Калити: два коржі з отворами посередині. Одна Калита – темна, це Старе Сонце. Друга – біла, приготована на меду, прикрашена трьома сваргами, що закручуються за напрямком руху Сонця, притрушена маком – це нове Сонце.

Підтримати в цей день людей на Землі, Бог посилає пана Калитинського веселуна, химороду-дотепника, котрий вимагає, щоб кожен присутній знав свій родовід до 7-го коліна, вмів співати, знав історію свого краю. Пан Калитинський тримає в руках вуглинку або крейду. Спочатку Калитинський протягає крізь отвір або петлю чи гучок у сволоці стрічку із Старим Сонцем і керує: коли треба відпустити, коли треба – підсмикне. Замість сволока можна використати горизонтально закріплену жердину. До пана Калитинського в короні і на коцюбі (дрючку) під'здить князь Коцюбинський. Якщо це вдається, то Коцюбинському розмальовують обличчя і він відходить убік.

Корону і коцюбу він передає наступному бажаному. Бува й таке, що досвідчений Калитинський так нікого за цілий вечір і не підпустить до Калити – всіх розсмішить. Пізніше всі розмальовані вугликом чи крейдою мають виконати будь-яке бажання Калитинського.

Коли покусали Старе Сонце (ламати суворо забороняється), тоді вносять білу Калиту – Нове Сонце., і гра починається спочатку. Але перед тим як почати нову гру, всі радісно вітають Калиту тричі дружно оббігаючи навколо. Пан Калитинський прив'язує її знову, вигукуючи:

Народилось Нове Сонце, Нова Калита!

Дай нам, Боже, дай нам світла, щастя і тепла!

Наша Лада, Берегиня хай рятують Світ!

В серці нашім хай ясніє Калитоньки цвіт!

Хто більше відкусить Нового Сонця, того більше обдарує Господь Бог у Новому році. Рештки Калити ділять між всіма присутніми, лишаючи частку у святому кутку для Предків. Потім столи заставляють наїдками – обов'язково вареники з капустою та картоплею, заправлені смаженою цибулею. Обов'язковий також узвар з ягід. Всі калитяни закликають Сонце і предків почастиватися разом з ними. Закінчується це свято нагадуванням про те, що треба готуватися до святкування Коляди.

Глосарій

Калина – рід невеликих дерев або кущів, сімейства жимолостних. У світі 200 видів, на Україні росте 8 видів.

Родовід – походження, послідовність, історія поколінь певного роду.

Родина – група людей, що складається з чоловіка, жінки, дітей та інших родичів, які живуть разом.

Родич – той, хто перебуває у спорідненості з ким –небудь.

Калита – день Андрія Первозданного, 13 грудня, традиційне родинне свято, пов'язане з провадами Старого Сонця і народженням Нового.

Темна Калита – корж з отвором посередині, символізує Старе Сонце.

Біла Калита – Корж з отвором посередині, готується на меду, прикрашена 3 сваргами, притрушена, маком, це Нове Сонце.

Сварги – символ, з 3-5 закручених ліній, зображувальних напрям руху Сонця, пізніше вони перетворилися на квіти. Калитинський – веселун, химорода–дотепник, котрий вимагає, щоб кожен присутній знав свій рід до 7-го коліна, вмів співати, знав історію рідного краю.

Література.

1. «Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщини), Олесь Пошивайло, Полтава, 1993р.
2. «Від роду до роду», Л.М.Кудіна, «Торсинг», Харків, 2003р.
3. «Скарбниця народної мудрості», «Ранок»,Харків,2007
4. «Позашкілля», підбір журналів за 2009 -2010р.р.

5. «Матеріали до уроків Народознавства». Харків. 2000.
6. «Щедрик». Журнал, май, 1997р.
7. «Веселі конкурси для великих та маленьких», С.Афанасьєва, С.Коморін, Москва, «АСТ – ПРЕСС КТД», 2004.
8. «Коло Свароже», Галина Лозко, Київ, «Український письменник», 2005р.
9. «Етнографія України», за ред.. С.А.Марчука, Львів, видавництво «Світ», 1994р.